
МИХАЙЛОВА Н.О.,

старший викладач,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
м. Київ, Україна

КОХАН О.М.,

старший викладач,
Київський національний торговельно-
економічний університет,
м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ

У статті розглянуто питання ефективного навчання англійської мови дистанційно, розкрито сутність поняття «дистанційне навчання», досліджено організаційно-педагогічні підходи до ефективного дистанційного навчання. Обґрунтовано методи, форми та засоби дистанційного навчання та охарактеризовано переваги дистанційних технологій. Проаналізовано наукові погляди щодо особливостей сприйняття навчального матеріалу студентами. Охарактеризовано основні проблеми та труднощі, які виникають у викладачів та студентів під час навчання англійської мови дистанційно та показана роль викладача у дистанційному навчанні.

Ключові слова: дистанційна освіта; дистанційне навчання; англійська мова, ефективне навчання, онлайн навчання.

В статье рассмотрены вопросы эффективного обучения английскому языку дистанционно, раскрыта сущность понятия «дистанционное обучение», исследованы организационно-педагогические подходы к эффективному дистанционному обучению. Обоснованы методы, формы и средства дистанционного обучения и охарактеризованы преимущества дистанционных технологий. Проанализированы научные взгляды относительно особенностей восприятия учебного материала студентами. Охарактеризованы основные проблемы и трудности, которые возникают у преподавателей и студентов во время обучения английскому языку дистанционно и показана

роль преподавателя в дистанционном обучении

Ключевые слова: дистанционное образование; дистанционное обучение; английский язык, эффективное обучение, онлайн обучение.

The article deals with the issues of effective distance learning of English, reveals the essence of the concept of "distance learning", investigates organizational and pedagogical approaches to effective distance learning. Methods, forms and means of distance learning are substantiated and advantages are outlined remote technologies. The scientific views on the peculiarities of students' perception of educational material are analyzed. The main problems and difficulties that teachers and students experience in distance learning English are described and the role of the teacher in distance learning is shown.

Key words: distance education; distance Learning; English, effective learning, online learning.

Вступ. Формування нової генерації студентської молоді з творчим мисленням є потребою суспільства на сучасному етапі його розвитку. Тому реформування системи вищої освіти України в напрямку визнання студента центральною фігурою навчального процесу з одночасним розвитком його пізнавальної активності є обґрунтованою необхідністю.

Це передбачає перебудову процесу навчання, кінцевою метою якого має стати максимальне розкриття індивідуальних можливостей та саморозвиток особистості кожного студента.

Одним з актуальних напрямків розбудови сучасної вищої освіти є впровадження технологій дистанційного навчання у навчальний процес.

Актуальність проблеми дистанційного навчання полягає в тому, що результати суспільного процесу, раніше зосереджені в сфері технологій, сьогодні концентруються в інформаційній сфері. Дистанційна форма навчання дає можливість створення систем масового безперервного самонавчання, загального обміну інформацією.

Дистанційне навчання – це така форма організації навчального процесу та педагогічна технологія, основою якої є керована самостійна робота студентів та широке застосування у навчанні сучасних інформаційно-комунікаційних технологій. Дистанційне навчання відрізняється від інших форм навчання високою інтерактивністю та системою управління пізнавальною діяльністю студентів, передбачає диференціацію та індивідуалізацію навчання. У процесі дистанційного навчання відбувається поєднання компетентності викладача,

інформаційних технологій та мобільності з бажанням і цілеспрямованістю студента. Тому основною метою дистанційного навчання студентів є виховання особистості, яка має бажання і здатність до спілкування, навчання та самоосвіти.

Постановка завдання. Аналіз досліджень і публікацій показав, що питаннями впровадження і використання інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі займається багато науковців, зокрема: А.Андрєєв, Є.Долинський, М.Загірняк, В.Ігнатенко, О.Кареліна, І.Козубовська, Є.Полат, О.Рибалко, Н.Сиротенко, А.Хуторський, Г.Яценко та інші. В останні роки проблема дистанційного навчання у ВНЗ досліджується за такими напрямками: принципи дистанційне навчання (А.Андрєєв, А.Хуторський); робота викладача в системі дистанційного навчання (Н.Бессєдін, Л.Значенко, В.Кухаренко, Н.Сиротенко); психолого-педагогічні засади дистанційного навчання (І.Козубовська, В.Кухаренко, Є.Полат); особливості інформаційно-комунікаційних технологій для підготовки фахівців технічних спеціальностей (М.Загірняк); методи, форми та засоби створення дистанційних курсів (Є.Долинський, О.Кареліна, І.Козубовська, В.Кухаренко, Н.Сиротенко, Г.Яценко) тощо.

У багатьох країнах світу, серед яких Великобританія, Канада, США, Китай, Індія, дистанційна форма навчання дуже поширена. У цих країнах не тільки поняття Distance Education, але й абревіатура DE стала загальноживаною і не потребує розшифровки. Організаційні структури дистанційної освіти на Заході досить різноманітні і складають: відділення дистанційного навчання в класичних університетах; національні відкриті університети, прообразом яких служить British Open University; консорціум університетів, який поєднує і координує діяльність декількох навчальних закладів; віртуальні університети, які з'явилися недавно і не мають ще визнаного статусу.

Метою статті є проведення аналізу організації дистанційної освіти в українських вищих навчальних закладах, а також обґрунтування пропозицій щодо активізації дистанційної форми навчання в Україні.

Результати. Парадигма дистанційної освіти, яка визначає ціннісні орієнтації організаційної діяльності, технології, методи навчання, заснована на принципах, які забезпечують взаємозв'язок всіх аспектів дистанційної освіти – технологічного, організаційного, педагогічного і ціннісного. Розглянемо принципи дистанційної освіти як системи, відмінної від класичної освіти[1].

Найважливішим з них є принцип відкритості, згідно з яким: кожен, хто досяг необхідного віку (18 років), має право на одержання освіти без будь-яких іспитів і тестування; прийом до вищого навчального закладу здійснюється протягом усього року, відсутні фіксовані терміни зарахування; студент вибирає місце навчання, адже технології дистанційної освіти передбачають здійснення навчального процесу поза навчальними аудиторіями; освіта стає

доступною для малозабезпечених.

Другий принцип дистанційної освіти – гнучкість, який означає наступне: кожен студент самостійно вибирає навчальні блоки, орієнтуючи себе на кінцеву мету; він вільно вибирає термін навчання; навчальний процес поділений на модулі.

Третій принцип дистанційної освіти – активізація навчальної діяльності студентів. Відповідно до цього принципу: студент може використовувати свій практичний досвід і наявні знання для засвоєння нових знань; навчальний процес будується на вирішенні практичних проблем; широко застосовуються активні форми навчання – ділові ігри, групові дискусії, тренінги, «круглі столи» тощо.

Четвертим принципом є принцип адекватності технологій навчання моделі дистанційного освіти, адже він конкретизує загальнодидактичний принцип педагогічної доцільності застосування нових інформаційних технологій.

П'ятий принцип дистанційної освіти – мобільність навчання, що полягає в створенні інформаційних мереж; баз і банків знань і даних для дистанційної освіти, що дозволяє студенту самостійно коректувати програму навчання у відповідності зі своїми потребами й інтелектуальним рівнем.

Шостий принцип дистанційної освіти – індивідуалізація навчання, який передбачає: врахування індивідуальних особливостей студента при виборі термінів навчання і навчальних блоків; забезпечення індивідуальної взаємодії тьютора і студента як безпосередньо, так і за допомогою сучасних інформаційних засобів; можливість навчатися поза навчальною групою, поза аудиторією, але за умови контролю закладу дистанційного навчання.

І слід також виділити такі два принципи дистанційної освіти як гуманізм, який полягає в спрямованості освітнього процесу безпосередньо на людину, створенні необхідних умов для успішного набуття всіма студентами високого рівня знань, і реальна альтернативність до існуючих форм освіти.

Вивчення попиту на вищу освіту в країнах Заходу показало, що існують цілі сегменти ринку, які не охоплені класичною системою вищої освіти. Сюди відносяться дорослі люди, які бажають підвищити кваліфікацію, поглибити спеціалізацію або одержати вищу освіту, не покидаючи місця перебування. За даними федерального департаменту США, у країні тільки 43 % студентів молодші 25 років, інші 57 % – дорослі люди, яким складно відвідувати вищі навчальні заклади через їхню зайнятість [3].

Термін «дистанційне навчання» означає таку організацію навчального процесу, коли студент навчається самостійно за розробленою викладачем програмою і відділений від нього у просторі чи в часі, однак може вести діалог з ним за допомогою засобів телекомунікації. Всі існуючі технології дис-

танційного навчання можна умовно розділити на три категорії: не інтерактивні – друковані матеріали, аудіо й відеоносії; інтерактивні комп'ютерні технології навчання – електронні підручники, тестові методики контролю знань, засоби мультимедіа; відеоконференції – сучасні засоби телекомунікації через аудіоканали, відеоканали та комп'ютерні мережі.

Електронна пошта економічно й технологічно є найефективнішим способом дистанційного навчання. Вона використовується для передачі змісту навчальних курсів у формі творчих завдань чи консультацій, забезпечення зворотного зв'язку студента й викладача.

Відеоконференції з використанням комп'ютерних мереж є дешевшими, тому їх можна використовувати для проведення семінарів у мікрогрупах із 5–7 осіб, індивідуальних консультацій, обговорення фундаментальних проблем навчального курсу. Технологія проведення відеоконференцій через цифрові супутникові канали з використанням відеокompresії забезпечує високу якість зображення й може бути ефективною за невеликого обсягу ефірних годин і великої кількості учасників (1 000–5 000 і більше студентів). За характером комунікації між викладачем і студентом усі існуючі технології дистанційного навчання можна умовно класифікувати на чотири типи: самонавчання, навчання «один на один», «один з багатьма» і «багато з багатьма».

Перший тип технологій дистанційного навчання передбачає мінімальну участь викладача, студент самостійно працює з освітніми ресурсами, здійснює самонавчання через комп'ютерні технології – бази даних, мультимедіа і гіпермедіа, мережу Інтернет. Навчання «один на один» забезпечує індивідуальний підхід до запитів студента, реалізується переважно за допомогою телефону й електронної пошти. Технології дистанційного навчання «один з багатьма» не забезпечують активної ролі студента у комунікації з викладачем чи експертом. Це можуть бути: лекції, записані на відео, так звані «е-лекції» (електронні лекції) – добірка навчального матеріалу, витягів із книг і статей, що мають на меті підготувати студентів до наступних дискусій. Крім аудіо, аудіографічних і відеоконференцій, комп'ютерні комунікації створюють умови для використання традиційних активних методів, форм і технологій навчання: дебатів, рольових і ділових ігор, мозкових атак тощо.

Дистанційне навчання відрізняється від інших форм навчання високою інтерактивністю та системою управління пізнавальною діяльністю студентів, передбачає диференціацію та індивідуалізацію навчання. У процесі дистанційного навчання відбувається поєднання компетентності викладача, інформаційних технологій та мобільності з бажанням іцілеспрямованістю студента. Тому основною метою дистанційного навчання студентів є виховання особистості, яка має бажання і здатність до спілкування, навчання та самоосвіти.

Дистанційне навчання дозволяє знизити кількість аудиторних занять у загальному навантаженні студента і звільнити час для більш активної самостійної роботи, забезпечити індивідуалізацію навчання.

Така організація процесу навчання припускає дещо інший підхід до навчання, зокрема: самостійність пошуку, аналізу, систематизації та узагальнення інформації, самоорганізацію й самоконтроль. Тому дистанційне навчання має низку переваг у порівнянні з традиційним навчанням: передові освітні технології, доступність джерел інформації, індивідуалізація навчання, зручна система консультування, демократичні стосунки між студентом та викладачем, зручний графік та місце роботи [2].

Проте у багатьох студентів відсутня психологічна готовність до навчання у нових умовах, не сформовані уміння і навички самостійної роботи. Значна частина студентів вважає, що наявне навчально-методичне забезпечення не завжди є ефективним для самостійного вивчення матеріалу, тому необхідний постійний обмін інформації з викладачем. Тобто, діяльність викладача у процесі дистанційного навчання хоч і зазнає певних змін, але залишається такою ж важливою.

Завданнями викладача при дистанційній формі навчання є:

1) підготовка дистанційних занять на основі вже наявних чи оригінальних авторських розробок;

2) керування навчально-пізнавальною діяльністю студентів (пряме у режимі «on-line» та «offline» з використанням електронної пошти і опосередковане, що закладене у логічну структуру побудови навчального матеріалу курсу).

3) контроль знань, умінь і навичок студентів (з використанням тестових завдань);

Тому, варіант дистанційного навчання мусить базуватися на застосуванні не лише сучасних технологій та електронних носіїв інформації, але й на використанні традиційних засобів навчання і паперових носіїв: навчальних посібників, методичних рекомендацій, іншого наявного програмно-методичного забезпечення. На нашу думку, саме такий варіант повністю враховує потреби і можливості студентів. Дистанційне навчання у вищих повинно мати комплексний характер, тобто охоплювати всі рівні отримання вищої і додаткової освіти, бути комплексною сукупністю інформаційних технологій, що дозволить студенту використовувати весь об'єм навчального матеріалу, з одночасною можливістю консультацій викладача і контролю результатів роботи.

Впровадження дистанційних технологій у навчальний процес спрямоване на глибше розуміння навчального матеріалу; формування таких компетенцій як: комунікативні (безпосереднє спілкування і за допомогою засобів мережі), інформаційні (пошук інформації з різних джерел та можливість її

критичного осмислення), самоосвіти (вміння навчатись самостійно). Окрім того, дистанційне навчання виконує й виховну функцію – сприяє формуванню провідних якостей особистості: активність, самостійність, самовдосконалення, творчість.

Ефективність дистанційного навчання безпосередньо залежить від тих викладачів, хто веде роботу зі студентами в Інтернет-просторі. Це повинні бути викладачі з універсальною підготовкою, які володіють сучасними педагогічними та інформаційними технологіями, психологічно готові до роботи зі студентами у новому навчально-пізнавальному мережевому середовищі.

Інша проблема – інфраструктура інформаційного забезпечення студента в мережах. Питання про те, якою має бути структура і композиція навчально-го матеріалу, вирішує конкретний вищий навчальний заклад.

Методичною проблемою є відсутність методик створення і використання дистанційних курсів у навчальному процесі на основі сучасних педагогічних, інформаційних і комунікаційних технологій. Це завдання вирішується викладачами і розробниками дистанційного навчання, які повинні професійно володіти всіма сучасними інноваційними технологіями створення електронного контенту. Однією з найважливіших у сучасних умовах стає психолого-педагогічна проблема. Вона пов'язана з тим, що кожен викладач ВНЗ за декілька років роботи відшліфує свої методичні матеріали, які індивідуально розроблені на основі власного педагогічного та науково-методичного досвіду і є його інтелектуальною власністю. Дистанційний курс викладається на WEB-порталі, що перетворює його на загальнодоступний не тільки для студентів, але й інших користувачів. Виникає психологічний бар'єр щодо розробки навчально-методичних матеріалів, оскільки вони можуть бути використані кимось іншим, хто не брав участі в даній розробці. В зв'язку з цим повинна бути вирішена проблема захисту прав на інтелектуальну власність викладача – розробника дистанційного курсу.

Технічна проблема виникає в зв'язку з недостатністю технічних комунікаційних можливостей користувачів, відсутністю або невеликою швидкістю Інтернет-доступу, відсутністю або дорожчею програмних засобів, та навіть відсутністю персональних комп'ютерів у студентів, які проживають у сільській місцевості.

Разом з цим, не відповідною до потреб є технічна база аудиторного фонду ВНЗ, обладнання сучасною комп'ютерною технікою в недостатньому обсязі. Це обмежує можливості дистанційного навчання у деяких вищих навчальних закладах.

Висновки. Сьогодні з'явилась альтернатива традиційній освіті у вигляді онлайн навчання. В Україні подібна система ще недостатньо розвинута, але у світовій практиці онлайн навчання має велику популярність. Основні ознаки:

безкоштовність, доступність, видача сертифікатів, але за певну плату та за умови успішного складання фінального екзамену. Якщо аналізувати роль онлайн освіти на сучасному етапі розвитку, то вона найкраще підходить для самоосвіти і поки не може повністю замінити академічну освіту.

Список використаних джерел:

1. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу 18.09.2017: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
2. Про затвердження Положення про дистанційне навчання: Наказ Міністерства освіти і науки України від 21.01.2004 № 40 [Електронний ресурс]. – Режим доступу 15. 09. 2017: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04>
3. Ліцензійні умови надання освітніх послуг у сфері вищої освіти за дистанційною формою навчання: Проект прийнятий за основу на засіданні ДАК 21.06.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу 15.09.2017: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-п>
4. Андреев А.А. Дидактические основы дистанционного обучения [Електронний ресурс]. – Режим доступу 25.09.2017 <http://www.twirpx.com/file/31473>
5. Иванченко Д.А. Системный анализ дистанционного обучения [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://cdn.sciepeople.com/materials/740/Системный%20анализ%20ДО.pdf>
6. Бацуровська І.В., Джаландінова Ю.А. Історія розвитку масових онлайн курсів в освіті[Електронний ресурс]/ І.В. Бацуровська Ю.А. Джаландінова // Актуальні проблеми державного управління, педагогіки та психології. – 2015. – Вип. – С. 63-64. Режим доступу 19.09.2017 http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2015_1_7
7. MIT OpenCourseWare [Електронний ресурс] // Головна сторінка. – Режим доступу 20.09.17: <https://ocw.mit.edu/index.htm>– Назва з екрану.
8. Khan Academy [Електронний ресурс] // Головна сторінка. – Режим доступу 20.09.17: <https://www.khanacademy.org>– Назва з екрану.

Transliteration of References:

1. Kontseptsiia rozvytku dystantsiinoi osvity v Ukraini [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu 18.09.2017: <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>
2. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro dystantsiine navchannia: Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 21.01.2004 # 40 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu 15. 09. 2017 <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0464-04>

3. Litsenziini umovy nadannia osvitnikh posluh u sferi vyshchoi osvity za dystantsiinoiu formoiu navchannia: Proekt pryiniaty za osnovu na zasidanni DAK 21.06.2005 [Elektroni resurs]. – Rezhym dostupu 15.09.2017: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1187-2015-p>
4. Andreev A.A. Dydaktycheskye osnovy dystantsyonnoho obuchenya [Elektroni resurs]. – Rezhym dostupu 25.09.2017 <http://www.twirpx.com/file/31473>
5. Yvanchenko D.A. Systemnyi analiz dystantsyonnoho obuchenya [Elektroni resurs]. – Rezhym dostupu: <http://cdn.scipeople.com/materials/740/Systemnyi%20analiz%20DO.pdf>
6. Batsurovska I.V., Dzhalandinova Yu.A. Istorii rozvytku masovykh onlain kursiv v osviti [Elektroni resurs]/ I.V. Batsurovska Yu.A. Dzhalandinova // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia, pedahohiky ta psykholohii. – 2015. –Vyp. – S. 63-64. Rezhym dostupu 19.09.2017 http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdup_2015_1_7
7. MIT OpenCourseWare [Elektroni resurs] // Holovna storinka. – Rezhym dostupu 20.09.17: <https://ocw.mit.edu/index.htm>– Nazva z ekranu.
8. Khan Academy [Elektroni resurs] // Holovna storinka. – Rezhym dostupu 20.09.17: <https://www.khanacademy.org>– Nazva z ekranu.

МЯХАЙЛОВА Н.О.,

Senior Lecturer, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine
E-mail: n.mykhailova_1@mail.ru

КОХАН О.М.,

Senior Lecturer, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine
E-mail: lkohana@ukr.net

USE OF DISTANCE EDUCATION TECHNOLOGIES TO INCREASE THE EFFICIENCY OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER SCHOOL